

Душенька І.І.
Кузнєцова К.О.

канд. економ. наук
ORCID ID: 0000-0003-0162-1071

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У КОНТЕКСТІ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВА НА НОВІ РИНКИ ЗБУТУ

EU PUBLIC PROCUREMENT MARKET AND ITS PERSPECTIVES FOR UKRAINIANS COMPANIES TO REACH NEW OUTLETS

Прийняття Закону України «Про публічні закупівлі» у 2015 р. нашою державою було розпочато приведення законодавства даної сфери до вимог Угоди про асоціацію з ЄС, що зумовило проведення відкритих та загальнодоступних публічних тендерів для всього бізнесу. У даній статті було проаналізовано стан ринку публічних закупівель України та Європейського Союзу, зокрема, оцінено його з точки зору перспективності для українських підприємств к контексті їх виходу на нові ринки збуту для розширення своєї діяльності. Було вивчено законодавчу базу України та країн ЄС, що діє на даному етапі розвитку під час проведення публічних закупівель, зокрема, в електронних торгах. Окреслено механізм участі в публічних закупівлях українських компаній. Було визначено можливості та перспективи виходу вітчизняних підприємств на даний ринок з точки зору легкості здійснення процедури участі у закупівлях. Систематизовано переваги та узагальнено відмінності ринку публічних закупівель ЄС від аналогічного в Україні.

Ключові слова: ведення бізнесу, експорт, публічні закупівлі, ринки збуту, ринок публічних закупівель.

The adoption of the Law of Ukraine "On Public Procurement" in 2015, our state began to bring the legislation of this area to the requirements of the Association Agreement with the EU, which led to conducting public tenders for the entire business. In this article it was examined the state of the market of public procurement of Ukraine and the European Union, in particular, it was assessed from the perspective of prospects for Ukrainian enterprises in the context of their entering new markets for expansion of their activities. It was examined the legislative framework of Ukraine and the EU countries, which operates at this stage of development during public procurement, in particular, in electronic bids. The mechanism of participation in public purchases of Ukrainian companies is outlined. The opportunities and prospects for the domestic enterprises to enter this market were determined in terms of ease of implementation of the procurement procedure. It was systematized the advantages and generalizations of the EU public procurement market from the similar situation in Ukraine.

Keywords: doing business, export, public procurement, sales markets, public procurement market.

Вступ. Ринок публічних закупівель в Україні є доволі молодим та таким, що стрімко розвивається, зокрема, в аспекті гармонізації законодавства до вимог та стандартів Європейського Союзу. З прийняттям Закону України «Про публічні закупівлі» у 2015 р. Україною було розпочато приведення

законодавства даної сфери до вимог Угоди про асоціацію з ЄС, що зумовило проведення відкритих та загальнодоступних публічних тендерів для всього бізнесу, необхідність прослідковування за проведенням яких стало можливим звідусіль.

Для цього в нашій країні у відповідності до Закону України «Про публічні закупівлі» було створено центральну базу даних, до якої було приєднано комерційні майданчики, за допомогою яких проводяться публічні закупівлі в державі. Втім, для європейських країн, а також США, Канади, Японії та ін., такий механізм проведення публічних закупівель вже тривалий час є загальноприйнятим, оскільки у них діють аналогічні онлайн-майданчики для проведення публічних закупівель.

Дослідженню проблематики розвитку ринку публічних закупівель присвячено багато наукових статей та публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, які були покликані вдосконалити систему публічних закупівель, забезпечити їх прозорість та знайти протидії корупційним злочинним намірам.

Участь українських суб'єктів господарювання у міжнародних публічних закупівлях у зв'язку з прийняттям низки двосторонніх міжнародних документів та приєднанням України до нормативно-правових актів, що регулюють вільний доступ до ринків торгівлі, стала більш доступною, що свідчить про перспективи подальшого виходу українських підприємств на міжнародний ринок публічних закупівель. У зв'язку із вдалим географічним розташуванням ринок публічних закупівель ЄС може стати для українських підприємств найбільш привабливим.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження та аналіз стану ринку публічних закупівель Європейського Союзу, визначення можливостей та перспектив виходу вітчизняних підприємств на даний ринок з точки зору процедури участі у закупівлях, виокремлення переваг та узагальнення відмінностей ринку публічних закупівель ЄС від аналогічного в Україні.

Методологія. У процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення і порівняння, аналізу і синтезу для визначення: стану законодавчого забезпечення та особливостей проведення публічних закупівель; основних ризиків та перешкод, які можуть виникнути при участі у закупівлі. За допомогою комплексного застосування цих методів було виявлено фактори, що полегшують участь підприємства у відповідних закупівлях.

Результати дослідження. В основу визначення поняття розвитку підприємства покладено не лише збільшення його потужностей виробництва, обсягу реалізації продукції та чисельності персоналу. Одним з ключових тез в даному контексті є те, що, в першу чергу, підприємство розвивається розширюючи свою діяльність, тобто знаходячи для себе нові ринки збуту з метою збільшення свого прибутку. Важливими елементами для досягнення успіху є правильно організований та своєчасний вихід підприємства на

обраний, шляхом ґрунтового дослідження новий перспективний ринок збуту.

Ринок публічних закупівель України за останні роки своєї діяльності продемонстрував тенденцію про те, що приватний сектор здатний мати прибуток та інші переваги від співпраці із державою, а вона, у свою чергу, досягати економії коштів від такого виду співробітництва. Ринок публічних закупівель Європейського Союзу є більш ємним, розвинутим та перспективним, ніж тотожний ринок в Україні, тому, участь в закупівлях ЄС видається дуже привабливою для вітчизняного приватного сектору.

Аналіз ринку публічних закупівель ЄС, як і будь-якої іншої економічної системи, варто починати із дослідження нормативно-правових, на підставі яких українські підприємства можуть брати в них участь. Основний документ, виходячи з якого можна говорити про позитивні сторони участі українських підприємств у публічних закупівлях ЄС є Угода про асоціацію з Європейським Союзом. Положення Угоди проголошують, що «обидві сторони визнають внесок прозорого, недискримінаційного, конкурентного і відкритого тендерного процесу у сталий економічний розвиток і встановлюють у якості своєї мети ефективно, взаємне і поступове відкриття відповідних ринків закупівель». В даній частині Угоди зазначається, що забезпечення взаємного доступу до ринків державних закупівель здійснюється на основі принципу національного режиму на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях для державних контрактів та договорів концесії у традиційних галузях економіки, а також у комунальному господарстві[1].

Наступним документом, що відкриває ринок публічних закупівель європейських країн є підписана у 2012 р. Угода про зону вільної торгівлі з країнами-членами Європейської асоціації вільної торгівлі (Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн та Норвегія). Крім того, в 2016 р. Україна була приєднана до Угоди про державні закупівлі Світової організації торгівлі, а це дозволяє відкрити для українських підприємств також ринки інших розвинутих країн - США, Канади, Японії тощо. Їх обсяги становлять близько 1,7 трлн. дол. на рік. У той же час, варто відзначити, що розмір ринку публічних закупівель ЄС у 2014 р. оцінювався приблизно у 1,8 млрд. євро (14% ВВП), у тому числі 425 млрд. євро складає сума укладених договорів в результаті проведення міжнародних тендерів, з яких 230 млрд. євро здійснюється в рамках Угоди СОТ про державні закупівлі [1].

Головною перевагою участі підприємства в міжнародних публічних закупівлях, які проводяться ЄС, є високий рівень автоматизації цього процесу, оскільки він є повністю адаптованим до можливостей участі в них через мережу Інтернет та не потребує особистої присутності представника підприємства на аукціоні, безпосередньої передачі документів для участі у закупівлі тощо.

Автоматизація процесу закупівельного циклу в ЄС складається з певних етапів, основна характеристика яких наведена в таблиці.

Таблиця- Етапи автоматизації процесу закупівельного циклу в країнах Європейського Союзу

№	Назва етапів	Характеристика
1.	Електронне оповіщення	надає можливість суб'єктам господарювання, контролюючим органам та громадськості ознайомлюватись із повною інформацією про заплановану закупівлю в електронному середовищі.
2.	Електронний доступ	можливість суб'єктів господарювання, контролюючих органів, громадськості отримати доступ до тендерної документації, в якій прописуються умови участі у торгах.
3.	Електронне подання пропозиції	можливість зареєстрованих суб'єктів господарювання подавати пропозиції торгів із використанням засобів електронної передачі даних. Ця процедура передбачає шифрування пропозицій конкурсних торгів з метою забезпечення їх секретності до моменту їх офіційного відкриття.
4.	Електронне оцінювання/електронне присудження контракту	автоматичне оцінювання тендерних пропозицій та визначення переможця торгів після перевірки документів, що підтверджує відповідність кваліфікаційним вимогам.
5.	Електронне замовлення	виконання договірних відносин після підписання контракту.
6.	Електронне інвойсування	створення, реєстрування, розсилання та отримання підтвердження одержання рахунків

Джерело: [2].

Відмінним та цікавим є факт пояснення необхідності застосування публічних закупівель в європейських країнах. На відміну від України, де публічні закупівлі покликані запобігати проявам корупції у цій сфері, про що зазначено у преамбулі Закону України «Про публічні закупівлі» [3], публічні закупівлі в країнах ЄС не є окремим способом закупівлі, не спрямовані на вирішення проблем корупції та значного зменшення ціни закупівлі. Проте вони є суттєвим фактором створення прозорих відносин між приватним та державним сектором, зниження операційних витрат замовників і постачальників, спрощення управління закупівельним процесом через його автоматизацію [4].

Вагомим полегшенням входженні українських підприємств на ринок міжнародних публічних закупівлях ЄС для їх участі є уніфікація єдиного закупівельного словника (Common Procurement Vocabulary/CPV) в Україні, який є автентичним перекладом CPV ЄС, який було прийнято та введено в експлуатацію Мінекономрозвитку України у 2015 р. Даний факт суттєво полегшує роботу відділів збуту продукції вітчизняних підприємств, спрощуючи пошук необхідного тендеру на онлайн-майданчиках з проведення публічних закупівель[5].

Для участі в публічних закупівлях ЄС учаснику необхідно зареєструватись на порталі <http://ted.europa.eu> – який є інтернет-версією «Доповнення до офіційного журналу ЄС», присвячений Європейським державним закупівлям і є централізованим офіційним джерелом інформації щодо державних закупівель у Європейському Союзі, Європейській економічній зоні та поза нею, щодня публікується до 1 000 нових оголошень про проведення тендерів.

На сьогодні порядок проведення публічних закупівель в ЄС регулюється низкою Директив ЄС, основними з яких є:

- Директива про здійснення державних закупівель в державному секторі;
- Директива щодо закупівель в сфері комунального господарства;
- Директива про застосування процедур оскарження рішень про присудження договорів закупівлі товарів та робіт за державні кошти;
- Директива про застосування процедур оскарження рішень про присудження договорів закупівлі товарів та робіт за державні кошти щодо здійснення закупівельних процедур установами, які працюють у сферах водопостачання, енергетики, транспорту та телекомунікацій;
- Директива щодо закупівель в сфері оборони;
- Директива щодо укладання договорів концесії;
- Директива про електронне інвойсування (е-інвойсування) в державних закупівлях) [5].

Чотири з вищенаведених директив прийняті в 2014 р., що свідчить про одночасний процес реформування публічних закупівель в ЄС та його формування в Україні. Усі вони направлені на полегшення та спрощення участі підприємств у публічних закупівлях, шляхом змінення порядку їх проведення, застосування он-лайн діяльності, а для замовників - на уніфікацію своїх вимог для товарів та їх постачальників.

Процес реформування публічних закупівель ЄС на даний час підходить до свого логічного завершення, причому за останні декілька років ЄС не лише допомагає Україні в проведенні реформ у цій сфері, але й запозичує досягнення українського ринку публічних закупівель, адже Система електронних закупівель ProZorro отримала міжнародну премію у сфері закупівель (World Procurement Awards 2016). Крім того, в Україні розроблено та затверджено «дорожню карту» реформування системи державних закупівель, яка полегшить вихід українських підприємств на ринок публічних закупівель ЄС, шляхом уніфікації відповідних процедур [6].

Перевагами, які спонукають українські підприємства виходити на ринок публічних закупівель ЄС, можна назвати:

- спрощення входження на ринок для учасника через відсутність необхідності відкриття офісу в європейській країні;
- відсутність витрат на рекламу, маркетинг та просування товару чи бренду для участі в публічних закупівлях;
- доступ до участі у публічній закупівлі підприємств України на підставі вищевказаних нормативно-правових актів;

- заборона вимагати для участі в тендері підтвердження від учасника про наявність раніше виконуваних контрактів у тій самій країні – недопущення дискримінації;
- уніфікований порядок проведення публічних закупівель на всій території ЄС;
- мінімальний перелік документів, необхідних для участі в закупівлі;
- чітко визначений перелік причин для дискваліфікації учасників та можливість публічного оскарження результатів закупівель на рівних умовах;
- відсутність ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки України та ЄС згідно Угоди зони вільної торгівлі з ЄС [7;8].

Висновки. У статті було проаналізовано стан ринку публічних закупівель України та Європейського Союзу, зокрема, оцінено його з точки зору перспективності для українських підприємств к контексті їх виходу на нові ринки збуту для розширення своєї діяльності. Систематизовано переваги та узагальнено механізм виходу підприємств на торговельні майданчики для здійснення участі в торгах. Оцінено законодавчу та нормативно-правову базу участі в електронних торгах.

На сьогоднішній день експорт української продукції в країни ЄС збільшується з кожним роком, в тому числі, у зв'язку із можливістю участі підприємств в публічних закупівлях країн ЄС на рівних умовах. Дедалі більше підприємців після участі в публічних закупівлях України, починають розглядати для себе ринок публічних закупівель ЄС в якості подальшої перспективи для розвитку. А, враховуючи, обсяги публічних закупівель в цьому регіоні та динаміку їх зростання, з впевненістю можна сказати, що такий ринок є привабливим для вітчизняного виробника, а проведення роботи з підвищення конкурентоспроможності товарів та приведення їх у відповідність до європейських стандартів якості дасть змогу в подальшому на рівних умовах конкурувати на ринках ЄС, забезпечуючи собі зростання прибутку та створення позитивного іміджу.

Література:

1. Вісник публічних закупівель Європейського Союзу. URL: <http://ted.europa.eu/>
2. Ткаченко Н.Б. Електронні публічні закупівлі: досвід країн ЄС та впровадження його в Україні *Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці*. 2016. №10 (184). С. 471-477.
3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015, № 922-VIII. URL: zakon.rada.gov.ua/go/922-19.
4. Шатковський О., Файвеш Г. Електронні державні закупівлі: пошук українського шляху. Портал проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС». URL: eupublicprocurement.org.ua/e-procurement-finding-a-way-for-ukraine.html
5. Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС. *Збірник директив ЄС з питань державних закупівель*. URL: http://eupublicprocurement.org.ua/wpcontent/uploads/2015/02/EU-PP-Directives-Compendium_UKR.pdf

6. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту»): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 175-р. URL: zakon.rada.gov.ua/go/175-2016-p.

7. Конспект до модуля 5 онлайн-курсу «Публічні закупівлі для бізнесу» на платформі безкоштовних онлайн-курсів «Prometheus». URL: <http://bit.ly/2ASrj9u>

8. Державні закупівлі в країнах-членах Європейського союзу URL: http://kiev-chamber.org.ua/files/files/GP_in_the_EU.pdf